

Právní úprava odpovědnosti za výrobek v České republice – úvahy de lege ferenda

Radka Honcová

ÚVOD

Odpovědnost za výrobek se poprvé objevuje v právních úpravách v šedesátých letech dvacátého století a v širších souvislostech tvoří součást „spotřebitelského práva“ či „spotřebitelské politiky“. Právní úprava odpovědnosti za výrobek je charakteristická pro právní řády ekonomicky vyspělých zemí, ve kterých se realizuje tržní mechanismus.

Odpovědnost za výrobek (product liability, Produkthaftung) je obvyklé označení pro odpovědnost výrobce (a určitých „nevýrobců“, jako jsou osoby, které výrobek označily svou ochrannou známkou nebo jiným rozlišovacím znakem, dovozci a distributoři) za škodu, která vznikla v důsledku vady jimi na trh či do oběhu uvedeného výrobku. Předmětem náhrady v rámci odpovědnosti za výrobek jsou pak škody na zdraví, životě a majetku osob.

Právní institut odpovědnosti za výrobek nechrání spotřebitele v tom smyslu, aby výrobky byly funkční a aby měly po celou dobu své životnosti nebo minimálně po dobu objektivní promlčecí lhůty pro odpovědnost za výrobek zachovány užité

vlastností deklarované výrobcem. Chrání ho však před výrobky v určitém smyslu nebezpečnými, to znamená takovými, které ohrožují jeho bezpečnost, zdraví a majetek.

Odpovědnost za výrobek můžeme charakterizovat jako mimoobligační objektivní odpovědnost za výsledek, která však zpravidla není absolutní, protože je pro ni charakteristický taxativně vymezený okruh liberačních důvodů. Určitou zvláštností odpovědnosti za výrobek je pak skutečnost, že povinnost k náhradě škody vzniká mezi poškozeným na straně jedné a výrobcem (v celé šíři tohoto pojmu) na straně druhé. Mezi těmito subjekty však nemusí být přímý závazkový vztah. Nároky z odpovědnosti za výrobek lze uplatňovat zpravidla během tříleté subjektivní a desetileté (ale i pětadvacetileté nebo neomezené) objektivní promlčecí lhůty.

Odpovědnost za výrobek bývá v rámci jednotlivých právních řádů řazena do oblasti občanského práva a každý stát touto úpravou garantuje svým občanům určitý standard v oblasti ochrany spotřebitele (jako typický příklad bývá zmiňována SRN, jako příklad opačného přístupu, kdy je odpovědnost

za výrobek vyčleněna z občanského práva, je uváděna Francie). Odpovědnost za výrobek tedy v první řadě chrání spotřebitele před nebezpečnými, zdraví, život a majetek ohrožujícími výrobky, zároveň jej však motivuje k tomu, aby výrobky užíval k určeným účelům užití a v souladu s návodem. Tento právní institut však zároveň motivuje také výrobce (v celé šíři tohoto pojmu), a to k výrobě a distribuci výrobků s vysokými bezpečnostními standardy. Zároveň dochází ke sjednocení soutěžních podmínek v rámci hospodářské soutěže hrozbou vysokých náhrad při náhradách škod v rámci tohoto typu odpovědnosti. Neplnění povinností souvisejících s odpovědností za výrobek má pak pro výrobce ještě další nezanedbatelný dopad, kromě finanční náhrady je to ztráta pozic na trhu a zhoršení konkurenceschopnosti jeho výrobků.

Jednotlivé státy, ale i globální či regionální organizace (jako jsou OSN nebo Evropská společenství), si uvědomují, že tržní mechanismus se nemůže uskutečňovat v rovině teoretické rovnosti subjektů daných právních vztahů, ale že je třeba zajistit těmto subjektům rovnost faktickou. V rámci vývoje soukromého práva se tak objevují snahy o ochranu slabší smluvní strany, tedy o ochranu subjektů, které se ocitají v konkrétních situacích v nerovném postavení, jako např. spotřebitelé. Konkrétně výrobci, dovozci a distributoři jsou vůči spotřebitelům zvýhodnění svou lepší informovaností, organizovaností, silou svého postavení na trhu a v neposlední řadě také užíváním problematických reklamních metod či jednostranně nevýhodných obchodních podmínek. Postavení spotřebitele ztěžuje také neustálý vývoj a pokrok, který se promítá do výrobků. Tyto jsou stále složitější a pro uživatele náročnější.

Moderní právní úpravy reagují na tuto skutečnost přijímáním kogentních právních norem, které zabraňují ekonomicky, právně i fakticky silnější straně zneužít této její pozice vůči svému smluvnímu partnerovi. V zájmu ochrany spotřebitele dochází k přijímání opatření, která omezují pro tyto vztahy takový fenomén soukromého práva, jakým je princip smluvní volnosti, princip autonomie vůle. Někteří autoři, jako např. Genthin Chris, pak dokonce práva spotřebitele řadí mezi základní lidská práva. Můžeme konstatovat, že ochrana spotřebitele se stala v poslední době všeobecným právně politickým požadavkem.

Česká republika rozšířila od 1. 6. 1998 skupinu států světa, v jejichž právních rádech je zakotven právní institut odpovědnosti za výrobek. Ze dvou základních koncepcí úpravy tohoto právního insti-

tutu, americké a evropské, byla v České republice realizována evropská koncepce. Odpovědnost za výrobek tak zajišťuje nejen náhradu a postih vzniklých škod, ale především vytváří účinný motivační tlak na výrobce ve smyslu výroby bezpečných výrobků.

Přijetí právní úpravy odpovědnosti za výrobek je pro Českou republiku realizací závazku plynoucího z asociační dohody¹, závazku sblížovat právní řád České republiky s komunitárním právem. Nově přijímané právní předpisy by v souladu s tímto závazkem měly být v co největší míře kompatibilní s právem Evropských společenství, dosud platné právní předpisy České republiky by měly být v daných oblastech uvedeny v soulad s právem Evropských společenství a zároveň by měla být soustavně sledována nová legislativa Evropských společenství a podmínky z ní vyplývající pro otázky harmonizace by měly být vyhodnocovány a realizovány.

Právní úprava odpovědnosti za výrobek v České republice je tedy výsledkem harmonizace právního řádu přidruženého státu Evropských společenství s komunitárním právem. Právním podkladem pro harmonizaci je základní legislativní opatření Evropských společenství pro odpovědnost za výrobek, a to směrnice Rady 85/374/EEC. Úprava obsažená v této směrnici byla do českého právního řádu vnesena formou samostatného zákona č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku.

Kritériem pro posouzení míry slučitelnosti – kompatibility – české právní úpravy odpovědnosti za výrobek se směrnicí Rady 85/374/EEC je skutečnost, zda je v České republice zajištěno úplné použití této směrnice dostatečně jasným a určitým způsobem, a tedy nikoliv to, zda došlo k doslovnému přijetí textu směrnice Rady 85/374/EEC zákonem č. 59/1998 Sb.

Z hlediska slučitelnosti s právem Evropských společenství na základě výše uvedeného kritéria nemůžeme hodnotit právní úpravu představovanou zákonem o odpovědnosti za výrobek jako plně slučitelnou. Obsahuje totiž jiné odchylky než odchylky výslovně připuštěné směrnicí. Ze směrnicí povolených dispozic využila Česká republika jen jednu, a to neúčinním výhradou podle článku 15 odst. 1 písm. b) směrnice Rady 85/374/EEC. Podle českého zákona o odpovědnosti za výrobek má tedy výrobce zachovánu možnost zproštění se odpovědnosti za výrobek poukazem, že stav vědeckých a technických znalostí v době, kdy uvedl výrobek na trh, neumožnil zjistit jeho vadu. Další dvě dispozice, zahrnutí prvotních zemědělských výrobků a zvěřiny pod pojem výro-

¹ Evropská dohoda zakládající přidružení mezi ČR a Evropskými společenstvími ze dne 4. 10. 1993. V platnost vstoupila od 1. 2. 1995 (č. 7/1995 Sb.)

bek a omezení výše celkové odpovědnosti výrobce za škodu způsobenou smrtí nebo zraněním osob a způsobenou stejnými okolnostmi u stejné vady částkou minimálně 70 milionů ECU, v českém zákoně o odpovědnosti za výrobek využity nebyly.

V souvislosti s novelizací směrnice Rady 85/374/EEC směrnici Rady 1999/34/EC jsou však prvotní zemědělské výrobky a zvěřina zahrnuty pod pojem výrobek obligatorně, čímž se množství dispozic předpokládaných směrnici Rady 85/374/EEC snižuje na dvě. K tomu, aby uvedly své právní řády do souladu se směrnici Rady 1999/34/EC, mají členské státy Evropských společenství k dispozici lhůtu do 4. 12. 2000.

Nejzřetelnějším nesouladem mezi směrnici Rady 85/374/EEC a zákonem č. 59/1998 Sb. je otázka stanovení minimální hranice věcných škod, které jsou předmětem náhrady v rámci tohoto typu odpovědnosti. Směrnice dále v různých souvislostech jednotně užívá termín „uvedení do oběhu“, zatímco český zákon termín „uvedení na trh“. Tyto dva pojmy však jednoznačně nemají totožný obsah, což vede k tomu, že všude tam, kde zákon č. 59/1998 Sb. užívá termín „uvedení na trh“ musíme konstatovat, že není se směrnici Rady 85/374/EEC kompatibilní.

Uvedení výrobku na trh je možné charakterizovat jako okamžik, kdy výrobek poprvé přechází úplatně nebo neúplatně z fáze výroby do fáze distribuce jako zboží určené k prodeji nebo k uvedení do provozu. Uvedení výrobku do oběhu pak lze charakterizovat jako okamžik, kdy je výrobek podnikatelem, a je jedno na základě jakého titulu, předán jiné osobě k dispozici nebo k užívání. Z výše uvedeného vymezení předmětných pojmů je tedy zřejmé, že okamžik uvedení výrobku do oběhu bude vždy předcházet nebo bude probíhat současně s uvedením výrobku na trh a že tyto dva pojmy nejsou významově zaměnitelné.

Výše uvedené příklady jsou sice nejzávažnější z pohledu míry kompatibility zákona č. 59/1998 Sb. se směrnici Rady 85/374/EEC, netvoří však vyčerpávající výčet nekompatibilních ustanovení zákona č. 59/1998 Sb. se směrnici Rady 85/374/EEC.

Český právní řád tedy v současné době zakotvuje právní institut odpovědnosti za výrobek, jehož právní úprava vychází ze směrnice Rady 85/374/EEC. Tato úprava však není zcela kompatibilní s komunitárním právem Evropských společenství. Před vstupem (nebo nejpozději současně s ním) České republiky do Evropských společenství však bude nezbytné zajistit plnou kompatibilitu zákona o odpovědnosti za výrobek se směrnici Rady 85/374/EEC ve znění směrnice Rady 1999/34/EC.

Do 31. 5. 1998 bylo možné nároky plynoucí z odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrob-

ku v rámci českého právního řádu uplatnit v rámci občanskoprávní a obchodněprávní úpravy odpovědnosti za vady a odpovědnosti za škodu. I po přijetí speciální právní úpravy zákonem č. 59/1998 Sb. je možné, aby oprávněná osoba zvolila původní způsob uplatnění vzniklých nároků na náhradu škody. Zůstává tedy zachována možnost alternativního použití obou úprav.

Zásadní rozdíl mezi původním způsobem uplatnění nároků na náhradu škody vzniklé v důsledku vady výrobku a mezi uplatněním těchto nároků v rámci zákona č. 59/1998 Sb. spočívá v tom, že zákon č. 59/1998 Sb. zavádí objektivní odpovědnost výrobce za škody způsobené vadou výrobku, která se uplatní bez ohledu na to, zda k dané škodě na zdraví, životě či majetku osob došlo v důsledku zavinění (ať již úmyslného nebo z nedbalosti) výrobce nebo nikoliv.

Zákon o odpovědnosti za výrobek tedy zakotvuje objektivní mimoobligační odpovědnost výrobce (v celé šíři tohoto pojmu) za škody způsobené v důsledku vady výrobku. Tato odpovědnost však nemá povahu odpovědnosti absolutní, neboť zákon sám taxativně vymezuje případy, kdy se výrobce této odpovědnosti při prokázání určitých skutečností zproští.

Původní občanskoprávní a obchodněprávní úprava odpovědnosti za vady a odpovědnosti za škodu však zůstává jediným způsobem uplatnění nároků plynoucích z odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku v těchto případech:

1. pro výrobky, které byly uvedeny na trh před účinností z. č. 59/1998 Sb., tedy do 31. 5. 1998,
2. zcela mimo úpravu odpovědnosti za výrobek zůstávají:
 - a) věcné škody, které nepřesáhnou hranici 5000 Kč,
 - b) škody na věcech určených a užívaných k podnikatelským účelům,
 - c) škody na vadném výrobku samotném,
 - d) škody vzniklé v důsledku vady zemědělských a lesních produktů a zvěře, pokud tyto neprošly prvotním zpracováním,
 - e) nehmotné škody,
 - f) škody způsobené jadernými událostmi (tyto jsou však řešeny samostatně speciálním zákonem).

Vynětí možnosti uplatnění určitých typů nároků na náhradu škody způsobené vadným výrobkem z dosahu úpravy zákona č. 59/1998 Sb. bylo zcela v souladu s koncepcí odpovědnosti za výrobek

v rámci Evropských společenství, která je obsažena ve směrnici Rady 85/374/EEC, a to kromě již výše uvedeného nesouladu ve stanovení minimální výše věcných škod. Po novelizaci směrnice Rady 85/374/EEC směrnici Rady 1999/34/EC jsou však škody uvedené výše pod bodem d) nadále zahrnuty do režimu odpovědnosti za výrobek, což bude nutné akceptovat i ze strany České republiky.

Právní úprava odpovědnosti za výrobek v České republice má postavení speciálního zákona k občanskému zákoníku a v širším rámci spadá do oblasti občanského práva. Bezprostředně však ovlivňuje míru ochrany spotřebitele a představuje tak jediné speciální soukromoprávní legislativní opatření na ochranu spotřebitele v České republice.

Zavedení právní úpravy odpovědnosti za výrobek, pokud bychom ji mohli charakterizovat jako kompatibilní s komunitárním právem, také ve své podstatě respektuje výrobní a obchodní podmínky jednotného trhu Evropských společenství a pozitivně ovlivňuje konkurenční schopnosti výrobců, a to jak v důsledku nároků kladených právním řádem na jejich bezpečnost, tak i v důsledku přiblížení právní úpravy odškodnění poškozených spotřebitelů s těmi státy, ve kterých je institut odpovědnosti za výrobek zcela běžnou součástí právního řádu.

Česká republika od 1. 6. 1998 rozšířila svůj právní řád o právní institut odpovědnosti za výrobek, výše uvedené pozitivní dopady tohoto kroku však v plné míře nastanou až v okamžiku, kdy budeme moci označit z. č. 59/1998 Sb. jako kompatibilní se směrnici Rady 85/374/EEC.

2. SHRNU TÍ ÚVAH DE LEGE FERENDA

Na základě výše uvedených argumentů můžeme konstatovat, že právní úprava odpovědnosti za výrobek v České republice není zcela kompatibilní se směrnici Rady 85/374/EEC. Toto stanovisko vyplývá také z Analytické prověrky komunární legislativy ES/ČR (screening) kapitoly „Ochrana spotřebitele a zdraví“. Zároveň od doby přijetí zákona o odpovědnosti za výrobek došlo v rámci Evropských společenství k novelizaci směrnice o odpovědnosti za výrobek. Ze všech výše uvedených skutečností tedy vyplývá, že je nezbytné přistoupit k novelizaci teprve v nedávné době přijatého zákona o odpovědnosti za výrobek.

Domnívám se, že česká legislativa má vhodnou příležitost přijmout právní úpravu, která bude zcela kompatibilní s komunitárním právem a která zároveň odstraní ze stávajícího zákona nejednoznačné formulace, které mohou vést k různým výkladům předmětných ustanovení.

Novela zákona o odpovědnosti za výrobek by se měla dotknout zejména těchto otázek:

1. Změnit název § 1: Odpovědnost výrobce za vadu výrobku.

Návrh:

Odpovědnost výrobce za škodu způsobenou vadou výrobku.

2. Rozčlenit § 1.

Návrh:

a) Samostatně upravit vymezení pojmu odpovědnost za výrobek:

§ 1

Pokud v důsledku vady výrobku dojde ke škodě, pak je výrobce povinen nahradit poškozenému tuto vzniklou škodu.

b) Samostatně upravit vymezení pojmu škoda, které současná právní úprava obsahuje v § 1 a v § 6, současně změnit název stávajícího § 6: Výše náhrady škody:

§ 2

Škoda

1. Pro účely tohoto zákona se škodou rozumí poškození zdraví nebo usmrcení osoby nebo poškození jakékoliv jiné věci, než je vadný výrobek sám, za předpokladu, že tato věc je obvykle určena pro osobní potřebu nebo spotřebu a poškozeným k tomuto účelu skutečně užívána.

2. V případě škody na věci jsou předmětem náhrady pouze škody s minimální hranicí (aktuální ekvivalent 500 EURO), a to v plné výši.

(Dále by bylo vhodné novelizovat právní předpisy, které se zabývají určením výše náhrady škody, aby došlo k přiblížení výše náhrady škody v rámci odpovědnosti za výrobek mezi Českou republikou a členskými státy Evropských společenství.)

c) Samostatně upravit předpoklady uplatnění nároků plynoucích z odpovědnosti za výrobek:

§ 3

Poškozený je povinen prokázat vzniklou škodu, vadu výrobku a příčinnou souvislost mezi vadou výrobku a vzniklou škodou.

3. Zpřesnit vymezení pojmu výrobce ve stávajícím § 2.

Návrh:

§ 4

Výrobce

1. Za výrobce se pro účely tohoto zákona považuje ten, kdo výrobek vyrobí, nebo ten, kdo se za

výrobce označuje (vydává) uvedením svého jména, ochranné známky nebo jiného rozlišovacího znaku.

2. Dále se za výrobce pro účely tohoto zákona považuje ten, kdo v rámci své obchodní činnosti výrobek doveze za účelem prodeje, pronájmu nebo pro jakoukoliv formu distribuce tím není dotčena odpovědnost výrobce podle odstavce 1.

3. Tam, kde nelze výrobce výrobku určit, považuje se za výrobce podle tohoto zákona každý, kdo výrobek dodal, pokud ve lhůtě jednoho měsíce od doby, kdy k tomu byl vyzván (kdy mu byla doručena příslušná písemná výzva), nesdělí poškozenému totožnost výrobce nebo osoby, která mu výrobek dodala. Totéž platí i v případě dovezeného výrobku, pokud nelze označit totožnost dovozce podle odstavce 2, i když je jméno výrobce uvedeno.

4. Odstranit ze stávajícího § 3 termín „uvedení výrobku na trh“. Zpřesnit vymezení pojmu výrobek, aby se zabránilo budoucím interpretačním sporům. Zapracovat do tohoto ustanovení novelu směrnice o odpovědnosti za výrobek a v souvislosti s tím vypustit § 3 odst. 2.

Návrh:

§ 5

Výrobek

Pro účely tohoto zákona se výrobkem rozumí všechny movité věci, i když jsou částí jiné movité věci nebo nemovitosti. Za výrobek se považuje i elektrina.

5. Zpřesnit vymezení pojmu vada výrobku, aby se zabránilo budoucím interpretačním sporům. Odstranit ze stávajícího § 4 termín „uvedení výrobku na trh“ a nahradit jej termínem „uvedení výrobku do oběhu“, odstranit dále formulaci „nezaručuje vlastnosti“ a nahradit ji formulací „nezaručuje bezpečnost.“ Doplnit interpretační ustanovení termínu „uvedení výrobku do oběhu“.

Návrh:

§ 6

Vada výrobku

1. Výrobek je podle tohoto zákona vadný, jestliže neposkytuje bezpečnost, kterou lze od něj oprávněně očekávat s přihlédnutím ke všem okolnostem, zejména k

- prezentaci (předvedení výrobku), nebo
- použití, o kterém lze oprávněně očekávat, že výrobek k němu bude použit (použití k rozumně předpokládanému účelu), nebo
- dobu, kdy byl výrobek uveden do oběhu.

2. Výrobek nelze považovat za vadný jen z toho důvodu, že později byl do oběhu uveden dokonalejší výrobek.

§ 7

Uvedení výrobku do oběhu

Výrobek je do oběhu uveden v okamžiku, kdy jej podnikatel, a je jedno na základě jakého titulu, předá jiné osobě k dispozici nebo k užívání.

6. Zpřesnit vymezení liberačních důvodů, aby se zabránilo budoucím interpretačním sporům. Odstranit ze stávajícího § 5 termín „uvedení výrobku na trh“ a nahradit jej termínem „uvedení výrobku do oběhu“.

Návrh:

§ 8

Zproštění odpovědnosti

1. Výrobce se zproští odpovědnosti, pokud prokáže, že

- výrobek neuvedl do oběhu nebo
- vzhledem k okolnostem je pravděpodobné, že vada výrobku, která způsobila škodu, neexistovala v době, kdy výrobce uvedl výrobek do oběhu, nebo nastala později nebo
- výrobek nevyrobil pro prodej nebo jinou formu distribuce s komerčními cíli a ani výrobek nevyrobil a nešířil v rámci své podnikatelské činnosti nebo
- vada výrobku vznikla v důsledku splnění závazných právních předpisů nebo
- stav vědeckých a technických znalostí v době, kdy uvedl výrobek do oběhu, neumožnil odhalit jeho vadu.

2. výrobce součásti výrobku se odpovědnosti zproští, jestliže prokáže, že vada byla způsobena konstrukcí výrobku, do něhož byla součást výrobku zapracována, nebo byla způsobena návodem udaným výrobcem výrobku.

7. V rámci systematického uspořádání novely přečíslovat stávající § § 7 a 8 na § § 9 a 10.

8. Zpřesnit vymezení subjektivní promlčecí lhůty. Při stanovení objektivní promlčecí lhůty odstranit její vázanost na výrobcem stanovenou nebo závazně doporučenou záruční dobu delší deseti let. Odstranit ze stávajícího § 9 termín „uvedení výrobku na trh“ a nahradit jej termínem „uvedení výrobku do oběhu“.

Návrh:

§ 11 Promlčení

1. Právo na náhradu škody podle tohoto zákona se promlčí za tři roky od okamžiku, kdy se oprávněný k náhradě dozvěděl nebo se mohl důvodně dozvědět o škodě, vadě a totožnosti výrobce.

2. Nejpozději se právo na náhradu škody podle tohoto zákona promlčí za deset let ode dne, kdy výrobce uvedl do oběhu výrobek, který způsobil škodu.

9. V rámci systematického uspořádání novely přečíslovat stávající § 10 na § 12.

10. Rozdělit § 11 stávajícího zákona, který v sobě koncentruje dva různé tituly vyloučení aplikace zákona. Odstranit ze stávajícího § 9 termín „uvedení výrobku na trh“ a nahradit jej termínem „uvedení výrobku do oběhu“.

Návrh:

Vyloučení použití zákona § 13

Tento zákon se nevztahuje na náhrady škod způsobených jadernými událostmi, které jsou upraveny zvláštním zákonem. (Odkaz na z. č. 18/1997 Sb., o mírovém užívání atomové energie a ionizujícího záření – atomový zákon – a o změně a doplnění některých zákonů.)

§ 14

Tento zákon se nevztahuje na náhrady škod způsobených výrobky uvedenými do oběhu před nabytím účinnosti tohoto zákona.

11. Stanovit co nejkratší lhůtu pro nabytí účinnosti novely.

Návrh:

§ 15 Účinnost

Tento zákon nabývá účinnosti prvním dnem prvního následujícího měsíce po dni jeho vyhlášení.

3. Vládní návrh zákona, kterým se mění z. č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku, a jeho zhodnocení..

31. 1. 2000 byl Parlamentu České republiky předložen vládní návrh novely z. č. 59/1998 Sb. Jak je uvedeno i v důvodové zprávě, v rámci screeningových jednání bylo konstatováno, že zákon není plně kompatibilní se směrnicí.

Vládní návrh novely z. č. 59/1998 Sb. ve své důvodové zprávě uvádí tyto odlišnosti stávající práv-

ní úpravy odpovědnosti za výrobek od směrnice Rady 85/374/EEC novelizované směrnicí Rady 1999/34/EC:

1. z. č. 59/1998 Sb. nepovažuje za výrobek zemědělské a lesní přírodní produkty a zvěř, která neprošla prvotním zpracováním,
2. z. č. 59/1998 Sb. obsahuje odchylku při stanovení dolní hranice škody na věci movité,
3. z. č. 59/1998 Sb. připouští možnost prodloužení desetileté promlčecí lhůty, což směrnice neumožňuje,
4. z. č. 59/1998 Sb. neupravuje zřetelně společnou odpovědnost výrobců, jakož i možnost výrobce zprostit se zcela nebo částečně odpovědnosti za škodu, jestliže prokáže podíl jiné osoby na vzniku škody,
5. z. č. 59/1998 Sb. nezakotvuje právo volby právního režimu pro poškozenou osobu,
6. z. č. 59/1998 Sb. se odchyluje dílčím způsobem v některých dalších ustanoveních od směrnice.

Na základě výše uvedených odlišností pak vládní návrh novely z. č. 59/1998 Sb. obsahuje návrh změn v celkem patnácti bodech.

Vládní návrh zcela opomenul terminologickou nepřesnost, která je obsažena v názvu § 1 z. č. 59/1998 Sb. Tento zákon skutečně neupravuje nároky plynoucí z vadného plnění, ale nároky plynoucí ze vzniklé škody, ačkoliv se v tomto případě jedná o škodu způsobenou vadou výrobku. Nezbyvá, než doufat, že se do konečného znění dané novely podaří prosadit správný název § 1: Odpovědnost výrobce za škodu způsobenou vadou výrobku.

Vládní návrh dále ponechává beze změny koncentraci vymezení pojmu odpovědnosti za výrobek, částečného vymezení pojmu škoda v rámci odpovědnosti za výrobek a vymezení předpokladů pro uplatnění nároků plynoucích z odpovědnosti za výrobek v ustanovení jednoho odstavce jednoho paragrafu zákona. Domnívám se, že by bylo vhodné rozčlenit toto ustanovení alespoň do několika odstavců, např. v intencích výše uvedeného návrhu změn (§ 1, § 2 a § 3).

Vládní návrh odůvodňuje nutnost novelizace stávajícího § 2 odst. 1 tím, že za odpovědnou osobu by mohl být pokládán i dodavatel výrobku, který na výrobku umístí svou obchodní značku, ale nevzdává se tím za výrobce. Nedomnívám se však, že navrhovaná formulace § 2 písm. a) tento problém řeší (...), jakož i osoba, která uvede na výrobku své jméno, ochrannou známku nebo jiný rozlišovací znak). Domnívám se, že vhodnější by bylo řešení obsažené ve výše uvedeném návrhu změn (§ 4): ...kdo se za

výrobce označuje (vydává) uvedením svého jména, ochranné známky nebo jiného rozlišovacího znaku.

Novelizace stávajícího § 2 odst. 3 je ve vládním návrhu zdůvodňována tím, že dodavatel výrobku má nadále mít možnost sdělit poškozenému ve lhůtě jednoho měsíce od uplatnění nároku na náhradu škody totožnost výrobce, dovozce a nově i dodavatele. Sdělí-li tedy požadovaný údaj včas, nebude již, podle důvodové zprávy, nadále účastníkem v řízení o náhradě škody. Rozhodující pozitivní změnou tohoto ustanovení je však možnost sdělit také totožnost osoby, která dodavatel, jenž je vyzván ke sdělení totožností výrobce, výrobek dodala. Zde vládní návrh odpovídá výše uvedenému návrhu změn (§ 4).

Novelizace stávajícího § 3 (dle vládního návrhu) reaguje na novelizaci směrnice Rady 85/374/EEC směrnicí Rady 1999/34/EC. Nadále jsou tedy pod pojem výrobek v rámci odpovědnosti za výrobek zahrnuty také zemědělské a lesní přírodní produkty a zvěř, pokud neprošly prvotním zpracováním. Zároveň se ve světle této změny stává bezpředmětným ustanovení § 3 odst. 2, které vymezuje pojem prvotní zpracování. V těchto bodech lze s vládním návrhem zákona jen souhlasit, nelze však souhlasit s tím, že v zákoně vládní návrh novely neodstraní problematickou formulaci: „je určena k uvedení na trh. Problematický je zde jak samotný nesoulad mezi pojmy uvedení výrobku na trh a uvedení výrobku do oběhu, tak také samotná formulace: je určen. Zde lze pouze doporučit řešení v rámci výše navrhovaných změn (§ 5), a to včetně interpretačního ustanovení vymezujícího obsah pojmu „uvedení výrobku do oběhu“.

Vládní návrh novely z. č. 59/1998 Sb. se dotýká i stávajícího § 4 odst. 1 písm. a). Vada výrobku v rámci odpovědnosti za výrobek se tedy bude nadále posuzovat i s ohledem na... prezentaci výrobku včetně poskytnutých informací. S touto formulací lze souhlasit, je však třeba upozornit na skutečnost, že dané ustanovení by potřebovalo z hlediska dosažení plné kompatibility se směrnicí ještě další změny (např. v intencích výše uvedeného návrhu změn – § 6.) Je dobře, že se nakonec v návrhu novely objevil termín „prezentace“ výrobku, ačkoliv se jeho použití v zákoně z hlediska jazykového původně jevílo problematickým.

Vládní návrh dále předpokládá novelizaci stávajícího § 5 z. č. 59/1998 Sb.:

- v odst. 1 písm. b), a to jeho doplněním o formulaci: „s přihlédnutím ke všem okolnostem je pravděpodobné“. S tímto nelze než souhlasit.
- v odst. 1 písm. d), a to specifikací okruhu právních předpisů, jejichž plnění je relevant-

ní z pohledu tohoto liberačního důvodu, jako „plnění těch ustanovení právních předpisů, která jsou pro výrobce závazná“. Zde se domnívám, že vhodnější a jasnější by přece jen byla formulace: „splnění závazných právních předpisů“.

- doplněním odst. 3. Zde vládní návrh novely z. č. 59/1998 Sb. zřejmě reaguje na ustanovení článku 5 směrnice Rady 85/374/EEC. Domnívám se, že zařazení tohoto ustanovení do z. č. 59/1998 Sb. není nutné vzhledem k existenci stávajícího § 10. Obecná úprava tohoto právního institutu je obsažena v občanském zákoníku.

Ani tyto navrhované změny stávajícího § 5 však nelze označit jako vyčerpávající. Nezbyvá než doporučit jejich rozšíření dle výše uvedeného návrhu změn (§ 8).

Vládní návrh novely z. č. 59/1998 Sb. reaguje i na nejzřetelnější nekompatibilitu tohoto zákona se směrnicí Rady 85/374/EEC. Jednak mění stávající ustanovení zákona ve smyslu jednoznačného zakotvení spoluúčasti poškozeného u věcných škod ve výši 5 000,- Kč, dále pak reaguje na nesoulad mezi částkami 500 ECU (EURO) a 5.000,- Kč.

Domnívám se, že účelem směrnice Rady 85/374/EEC v její úpravě věcných škod do 500 ECU (EURO) bylo vyloučit určitou kategorii sporů z režimu odpovědnosti za výrobek a ne současné zavedení spoluúčasti poškozeného v dané výši. Z formulace užití ve směrnicí Rady 85/374/EEC, dle mého názoru, nevyplývá spoluúčast poškozeného a toto stanovisko doporučuji i pro právní úpravu odpovědnosti za výrobek v České republice (§ 2 výše uvedeného návrhu změn).

Vládní návrh dále předpokládá novelizovat z. č. 59/1998 Sb. vložení § 6a, který by měl vstoupit v platnost „dnem vstupu smlouvy o přistoupení České republiky k Evropské unii v platnost“, tímto okamžikem by pak současně přestal platit § 6. Jedině tímto způsobem lze včlenit do zákona limit škody, který má být ekvivalentem dané částky v měně, jejíž kurz vůči Kč není pevný, ale je pohyblivý. Otázkou ovšem zůstává, je-li tento postup z hlediska českého právního řádu přijatelný. V Českém právním řádu se tak objeví ustanovení, jehož vstup v platnost je vázána na odkládací podmínku, k jejímuž splnění nikdy nemusí dojít. Problémem dále zůstává samo uvedení cizí měny.

Vládní návrh novely z. č. 59/1998 Sb. dále předpokládá vložení nového ustanovení, § 7a, který nese název: „Společná odpovědnost výrobců“. I zde se zjevně jedná, jako v případě § 5 odst. 3 navrhované novely, o reakci na ustanovení směrnice Ra-

dy 85/374/EEC, a to konkrétně jejího článku 5. I v tomto případě se domnívám, že zařazení tohoto ustanovení do z. č. 59/1998 Sb není nutné vzhledem k existenci stávajícího § 10. Obecná úprava tohoto právního institutu je obsažena v občanském zákoníku.

Vládní návrh novely z. č. 59/1998 Sb. předpokládá pro stávající úpravu promlčení v rámci odpovědnosti za výrobek obsaženou v § 9 tyto změny:

- formulaci „lze se domnívat“ nahradit formulací „s přihlédnutím k okolnostem lze důvodně předpokládat“. S touto změnou lze jen souhlasit, protože vede k větší objektivnosti při stanovení počátku běhu promlčecí lhůty, podobná formulace, ale se stejným dopadem, je zvolena i ve výše uvedeném návrhu změn v § 11,
- zrušit odst. 2,
- nahradit stávající úpravu objektivní promlčecí lhůty obsaženou v § 9 specifickou prekluzí v novém § 9a). Domnívám se, že by bylo vhodnější zachovat původní přístup, současně však by bylo nutné odstranit jeho nedostatky, např. způsobem navrhovaným ve výše uvedeném návrhu změn v § 11.

Vládní návrh novely z. č. 59/1998 Sb dále rozšiřuje stávající § 10 o odst. 2, ve kterém je výslovně zakotvena možnost volby ze strany poškozeného směrem k obecné úpravě odpovědnosti za škodu nebo směrem ke speciální úpravě odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku. I v tomto případě se domnívám, že zařazení tohoto ustanovení do z. č. 59/1998 Sb není nutné, a to jak vzhledem k existenci stávajícího § 10, tak také vzhledem k základní zásadě soukromého práva jako takového: „Co není zákonem zakázáno, je dovoleno“.

Další změna z. č. 59/1998 Sb. předpokládaná vládním návrhem jeho novely se týká stávajícího § 11. Formulace „zvláštním zákonem“ je nahrazena formulací „mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána a které byly vyhlášeny“, která je v poznámce č. 2 pod čarou konkretizována vyjmenováním konkrétních mezinárodních smluv. Jedná se opět o reakci na konkrétní článek směrnice Rady 85/374/EEC, a to na článek 14. Vzhledem k tomu, že ratifikovaná a ve Sbírce zákonů vyhlášená mezinárodní smlouva se stává součástí vnitrostátního (českého) právního řádu, nedomnívám se že navrhovaná změna je bezpodmínečně nutná. Spíše ji lze hodnotit neutrálně. V rámci stávajícího § 11 však doporučuji provést změny uvedené výše v návrhu změn (§ 13 a § 14).

Vládní návrh novely z. č. 59/1998 Sb. předpoklá-

dá účinnost této novely od 1. července 2000, s již výše zmíněnou výjimkou směrem ke vstupu v platnost § 6a a z toho vyplývajícího pozbytí platnosti § 6. Výše uvedený návrh změn v této otázce (§ 15) vychází z obecně stanovené lhůty. Oba přístupy jsou možné, první však pouze v případě, že novela z. č. 59/1998 Sb. bude dostatečně rychle Parlamentem projednána a schválena.

ZÁVĚR

Česká republika upravuje v současné době ve svém právním řádu odpovědnost za výrobek v z. č. 59/1998 Sb. Tato právní úprava byla přijata jednak v rámci plnění závazku plynoucího z asociační dohody, dále jako nezbytný soukromoprávní mechanismus, který se bezprostředně promítá do postavení jednotlivých soutěžitelů na trhu a který bezprostředně ovlivňuje pohyb zboží v rámci vnitrostátního trhu i v rámci trhů mezinárodních.

Odklonem od plánované ekonomiky je role státu coby garanta kvality výrobků nahrazena rolí kontolora. Sankce udělované státem za porušení zákonem stanovených a vládními nařízeními pro určité výrobky konkretizovaných povinností spojených s uváděním výrobků na trh jsou nesrovnatelné s náhradami, které výrobcům (v celé šíři tohoto pojmu) hrozí v rámci odpovědnosti za výrobek.

Právní úprava odpovědnosti za výrobek v České republice vychází z komunitárního práva. Vzhledem k existenci asociační dohody v době přijetí této právní úpravy a vzhledem k zařazení směrnice Rady 85/74/EEC do předmětného *acquis communautaire* měla být zajištěna plná kompatibilita z. č. 59/1998 Sb. se směrnicí Rady 85/74/EEC.

Jedná se o právní úpravu obsahující stanovení objektivní odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku, která je zmírněna pouze taxativně stanoveným okruhem liberačních důvodů a kterou nelze dohodou ani jednostranným prohlášením vyloučit ani omezit. Pro právní řád České republiky se jedná o natolik specifický právní institut, že lze konstatovat, že za dvacet měsíců své existence nebyl doceněn ani ze strany spotřebitelů (ve svých možných pozitivních důsledcích), ale ani ze strany výrobců (ve svých možných negativních důsledcích).

Lze-li z výše uvedených důvodů určitým způsobem pochopit a tolerovat nekompatibility stávajícího znění z. č. 59/1998 Sb., nelze tento přístup použít vzhledem k nekompatibilitě tohoto zákona po jeho novelizaci.

Legislativa České republiky přistoupila k novelizaci z. č. 59/1998 Sb. ze těchto dvou základních důvodů:

1. nekompatibilita zákona s komunitárním právem
2. novelizace komunitárního práva v oblasti právní úpravy odpovědnosti za výrobek.

Logicky lze tedy očekávat snahu legislativy o co nejvyšší míru kompatibility s komunitárním právem.

Novelizace právní úpravy obecně je navíc vždy poměrně problematická. Problematické jsou jak samotné návrhy novel jednotlivých právních předpisů, tak také politická vůle, která je dále modifikuje. Vždy se vlastně jedná o přijímání kompromisů, které ne vždy povedou k pozitivním změnám právního řádu. Častá novelizace právních předpisů navíc příliš nezvyšuje právní jistotu subjektů dotčených právních vztahů.

V současné době tedy Česká republika přistoupila k novelizaci dvacet měsíců účinné právní úpravy odpovědnosti za výrobek, která bezprostředně souvisí se snahou České republiky o vstup do Evropských společenství. Bude-li v rámci této novelizace přijata úprava kompatibilní s komunitárním právem, projeví se to nejen potřebným kladným hodnocením při screeningu kapitoly „Ochrana spotřebitele“, ale i tím, že v rámci jednotného trhu Evropských společenství i v rámci českého trhu bude pro výrobce platit stejný právní režim. Dalším pozitivním dopadem pak bude vyrovnání pozice českého a „evropského“ spotřebitele v rámci uplatnění nároků plynoucích z odpovědnosti za výrobek.

Vládní návrh novely z. č. 59/1998 Sb., nereaguje na všechny nekompatibility současné právní úpravy institutu odpovědnosti za výrobek s jeho úpravou v rámci práva Evropských společenství. Nezbyvá než doporučit, aby potřebné změny byly do tohoto návrhu promítnuty v rámci schvalovací procedury Parlamentu.

SUMMARY

The legal regulation concerning product liability in the Czech Republic is in the position of a special law to the Civil Code of Laws and in a broader context it falls within the sphere of civil law.

It is a legal regulation containing statements of objective responsibility for a damage caused by product defect which is only made milder by stating enumerative group of liberation reasons and which cannot be excluded or limited by neither a contract nor a one-side statement.

The legislation of the Czech Republic started amendments to the Law no. 59/1998 of the Collection because of two basic reasons:

1. *the law was not compatible with the Community law,*
2. *amendments of the Community law in the sphere of legal regulation concerning product liability.*

Nowadays the amendments to the legal regulation concerning product liability that has been effective for twenty months are started. This regulation is closely related to the Czech Republic's effort to become a member of the European Community.

I hold the view that the Czech legislation is granted a good opportunity to pass a legal regulation that will be wholly compatible with the Community law and that will simultaneously remove all ambiguous formulations which could possibly lead to different readings of the object provisions from the current law.

The aim of this article is carrying out an analysis of the government's proposal for amendment to Law no. 59/1998 of the Collection with regard to compatibility with the Council's Directive 85/374/EEC, and adding some suggestions of modifications realization of which is necessary for ensuring the compatibility.